

Н.С. Борисенко
викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
А. В. Лісневська,
викладач, концертмейстер
(КПСМНЗ Житомирська музична школа №3)

Синтезовані види мистецтва як складова сучасної масової музичної культури

Синтез мистецтв – створення якісно нового художнього продукту за допомогою органічного поєднання мистецтва або видів мистецтва в єдине ціле. Кінцеве явище не зводиться до суми складових його компонентів, воно узагальнює такі їх властивості, як ідейно-світоглядну, образну і композиційну єдність, спільність участі в художній організації простору, часу, дозволяючи надавати багатосторонній емоційний вплив на сприйняття людини. Об'єднання мистецтв у новий синтетичний вид відбувається за потреби сучасного суспільства в більш широкому, всеосяжному освоєнні й зображенні дійсності.

Демо визначення поняттю «синтез» (від грец. *Synthesis* – поєднання, сполучення). Воно має у мистецтві декілька значень, передусім, це об'єднання у мистецтві кількох його видів навколо одного, що визначилося як провідне [5].

З подальшим розвитком музичної культури посилюється взаємодія і синтез мистецтв, у якому розрізняють наступні форми:

- синкретизм – нероздільна, органічна єдність різних мистецтв та інших форм духовного життя (наприклад мистецтво народів первісного суспільства);
- підкорення – об'єднання видів мистецтва, один з яких домінує (наприклад, провідна роль архітектури в архітектурних ансамблях, де підпорядковане місце займають скульптура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво);

- симбіоз – рівноправна взаємодія видів мистецтва, що зливаються у щось нове. Прикладом може стати у XVII столітті опера, а у XX – естрада, де зливаються слово, музика, хореографія та інші види мистецтва;

- зняття – вид взаємодії, коли одне мистецтво є основою іншого, яке безпосередньо не бере участі у художньому результаті основними своїми елементами, що існує в ньому лише у «знятому» вигляді (наприклад, літературне лібрето у балетній виставі);

- концентрація – вид взаємодії, коли одне мистецтво вбирає в себе інші, використовуючи їхню художню цінність (наприклад мистецтво кіно);

- трансляційне сполучення – вид взаємодії, за допомогою якої один вид мистецтва є засобом передачі іншого роду художньої інформації (наприклад телебачення як засіб масової комунікації) [5].

Проблема взаємодії різновидів мистецтв може розглядатись у різних аспектах – музикознавчому, літературознавчому, мовному, мистецтвознавчому, естетичному та ін. Як предмету наукового зацікавлення їй присвятили студії англійські вчені: Х. Якоб, Дж. Драйден, Д. Браун, Ч. Авісон, Т. Твінінг, німецькі: Й. Н. Форкель, Й. Г. Гердер, Е. Т. А. Гофман, Е. Ганслік, А. В. Амброс, У. Вайсшайн, Г. Петрі, Й. Міттенцвай та ін.

Розглянемо деякі форми синтезу мистецтв. У світовій естетиці відомі концепції Ф. Шеллінга, Р. Вагнера, О. Скребіна, у яких підкреслювалося, що синтез мистецтв надає творчості нових резервів та додаткових можливостей в освоєнні світу, створенні якісно нових художніх цінностей. Наприклад, архітектура і монументальне мистецтво постійно тяжіють до об'єднання, створюючи архітектурно-художній синтез, в якому живопис і скульптура, виконуючи власні завдання, також розширюють і тлумачать архітектурний образ. У цьому просторово-пластичному синтезі зазвичай беруть участь декоративно-прикладне мистецтво, засобами якого створюється предметне середовище, що оточує людину [6].

Синтез тимчасових мистецтв (поезія, музика) здійснюється у всіх жанрах вокальної та вокально-театральної музики (пісня, романс, кантата, ораторія,

опера та ін); своєрідною формою синтезу музики й поезії є твори програмної інструментальної музики. Потреба в нових творчих резервах народжувала такі види мистецтва, як театр, кіно й споріднені їм часово-просторові мистецтва, які вже синтетичні за своєю природою. Вони поєднують творчість драматурга (сценариста), актора, режисера, художника, а в кіно також оператора; в музичному театрі драматичне мистецтво виступає в єдності з вокальною та інструментальною музикою, хореографією і т. д., мистецтво режисера естетично поєднує компоненти художнього театрального або кінематографічного твору в нове ціле [1].

Зазначимо, що синтез мистецтв може здійснюватися на різних рівнях: усередині мистецтва (наприклад, використання методів документального кіно – хроніки, репортажу і т. д. – в ігровому фільмі) і між мистецтвами (наприклад, введення кінематографічного зображення в театральну дію). Часто синтез робить активнішою роль публіки, наприклад, в народних святах, ходах, тріумфах, карнавалах, у різних ритуальних дійствах (античні Діонісії), учасники яких є одночасно і глядачами, і авторами.

Різним може бути співвідношення між мистецтвами, що беруть участь в синтезі. Один вид може повністю домінувати, підпорядковувавши собі інші (наприклад, старогрецька архітектура підпорядковує собі скульптуру і живопис); загальне значення може придбати якість, властиву одному з мистецтв, наприклад, «архитектонічність» (пропорційність драматургічного співвідношення частин змісту) пластичних мистецтв в класицизмі, «пластичність» в старогрецькому мистецтві, «живописність» в бароко тощо [4].

Як у окремі історичні епохи, так і відповідно до конкретного задуму художника види мистецтва можуть тісно зростатися між собою (архітектура і скульптура готики), гармонійно доповнювати один одного (в епоху Відродження) і знаходитися у контрастному злитті (у багатьох сучасних музичних композиціях XX-XXI століття), зокрема, класикал-кросовер та нью-ейдж:

Classical crossover – музичний стиль, який представляє собою своєрідний синтез, гармонійне поєднання елементів класичної музики з поп-, рок-, або електронною музикою. Назва офіційно виникла не так давно, увійшовши до списку номінацій музичної премії Grammy, яка щорічно присуджується Національною академією звукозапису США. Цей стиль настільки популярний, що Billboard створив для нього окремий чарт серед своїх хіт-парадів. Іноді стосовно вокальної музики цього жанру використовують назву *operatic pop* або *popera* [7].

Classical crossover як музичний стиль формувався поступово, за минулі три десятки років крок за кроком, подолавши шлях від еклектичних експериментів поєднання рок-музики і класики до широкого визнання. Легендарний Electric Light Orchestra (ELO) нарівні з традиційним рок-саундом і електронікою використовував симфонічне звучання і класичні прийоми композиції. Queen, починаючи з альбому «A Night at the Opera», застосовують класичні прийоми композиції і звучання, і це стає невід’ємною частиною їхнього унікального звучання.

На рубежі століть рок-групи Metallica, Scorpions, гітарист Gary Moore з великим успіхом виступають з симфонічними оркестрами, а симфо-пауер-металісти Nightwish використовували академічний вокал Тар’ї Турунен. Рок і класику по’єднують гітаристи Річі Блекмор (Deep Purple, Rainbow), Yngwie Malmsteen, Елтон Джон, Боно, Джон Бон Джові на концерті разом з Лучано Паваротті. З іншого боку, артисти класичного жанру розширюють рамки академічної музики. Зокрема, великий тенор Енріко Карузо поряд з класичною оперою із задоволенням виконував народні пісні і композиції. Явищем світового масштабу *classical crossover* став завдяки Пласідо Домінго, Хосе Каррерасу і Лучано Паваротті. Тріо тенорів дебютувало в 1990 році: в Римі вони виконали «Футбольну пісню» з нагоди відкриття чемпіонату світу з футболу. Проект проіснував 15 років і став найприбутковішим в історії музики.

Classical crossover розвивається на величезній музичній території, набуваючи все більше прихильників. Стримуючим фактором стилю є необхідність високого рівня освіченості і таланту композиторів, аранжувальників, музикантів та вокалістів.

Слід зауважити, що кращі представники *classical crossover* систематично відвідують Україну: Сара Брайтман, Андреа Бочеллі, Алессандро Сафіна, колектив Il Divo давно стали улюбленцями українських меломанів, традиційно збираючи повні зали. І в зв'язку з цим дуже приємно, що ми, як одна з найбільш співучих націй, теж маємо своїх *classical crossover* зірок. Однією з них є Аріна Домські – єдина виконавиця в Україні, що працює в зазначеному жанрі, сопрано з консерваторською освітою і оригінальним сценічним іміджем. «Перша пісня в стилі *classical crossover* була записана в 2011 році і тоді це був експеримент, ми не знали, що з цього вийде і не знали, чи будемо продовжувати працювати в цьому жанрі. Пізніше я зрозуміла, що це працює, я зрозуміла, що мені це подобається, і я знайшла свій стиль. мені подобається, як це звучить, це цікаво і по-новому», – розповіла співачка [2].

«*New Age*» – напрямок у музиці, який часто пов'язують з філософським напрямком. Вона включає в себе інструментальні та електронні композиції, а іноді також вокальні твори. Напрямок виріс з експериментів різних композиторів 1960-х-70-х рр. XX століття як реакція на композиції джазових і рок-музикантів, на віртуозну, імпровізовану, популярну в ті часи, музику. Ці експерименти були направлені на пошуки більш медитативної, дещо споглядальної музики. Також музика *ню-ейдж* зазнала впливу ранньої електронної музики, європейської академічної та етнічної музики. Іншим впливом може вважатися мінімалізм Террі Рілея та Стіва Райха (особливо його індійські мотиви), а також творчість таких музикантів, як Tony Conrad, LaMonte Young, які працювали із шумом в ранніх 1960-х рр.. З появою *ню-ейдж* музики пов'язують відродження інтересу до Григоріанського хоралу в другій половині XX століття [3].

Визначальною фігурою ранньої музики *нью-ейдж* можна вважати Стівена Гальперна. На початку 1980-х рр. Гальперн почав складати музику, що призначалася виключно для медитацій та роздумів. Не знайшовши лейбл, який був би зацікавлений у його музиці, він публікував її самотужки, розповсюджуючи через спеціальні магазини: крамниці «Гімнастика йоги», «Здорова їжа», місця, де продавали одяг різних народів світу, фіміам та релігійні приладдя. Музика Гальперна базується на дуже повільній пульсації, фразування нагадує повільне дихання, що надає його музиці розслаблюючого характеру [8].

Слід згадати й ірландську співачку Енію, автора музики до фільмів, володарку чотирьох премій Grammy в номінації «Найкращий *New Age* альбом». Вона співає багатьма мовами, в тому числі й латинською. Альбом *Watermark* приніс Енії світову популярність. Магічний, ефірний вокал, складна нарізка вокальних партій, комбінація музичних інструментів і фолькові кельтські наспіви підірвали хіт-паради багатьох країн світу. Пісні настільки відрізнялися від звичних композицій 80-х, що деякі критики припустили, що мерехтіння *нью ейдж* і звукові хвилі фолку звучать ніби з потойбіччя [9]. Музика, окреслена терміном *нью ейдж*, часто несе в собі бачення кращого майбутнього та виражає поклоніння красі й добру. Вона майже не звертається до проблем реального світу, але споглядає світ ідеалізований. Відомі теми – це космос, навколишнє середовище, природа, добробут, гармонія зі світом і власним «Я», сні й подорожі у духовному світі.

Зважаючи на вище викладене, ми звертаємо увагу на те, що на сучасному етапі розвитку синтезу мало чим схожих напрямків та жанрів, наприклад, класичної музики та симфо-металу, зробили цілком доступними та захопливими здавалося б зовсім різні, навіть за епохою створення, композиції. Це зацікавило аудиторію поціновувачів різного віку – від 16 до 60 років. Варто відзначити, що всі згадані в нашому матеріалі сучасні виконавці синтезованих жанрів мають високу фахову компетентність та неабияке відчуття подиху епохи, адже початок ХХІ століття перенасичений новітніми експериментами в

музичній галузі, не всі з яких, на жаль, варті уваги та не є дійсно справжніми досягненнями й відкриттями.

На нашу думку, подальшої наукової розробки потребує, зокрема, питання розвитку ритмо-інтонаційної структури мелодій сучасних композицій синтезованих жанрів, а також особливості текстового змісту пісень відомих виконавців означеного напрямку.

Список використаної літератури

1. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 2005. – 20 с.

2. Грандіозне OPERA SHOW Аріни Домські знову в Україні. URL: <https://prm.ua/grandiozne-opera-show-arini-domski-znovu-v-ukrayini-dlya-ukrayinskih-glyadachiv-spivachka-pidgotuvala-osobliviy-syurpriz/> (дата звернення 12.02.2020).

3. Нью-ейдж (музика). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 16.02.2020).

4. Синтез мистецтв. URL: http://vseslova.com.ua/word/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2-97368u (дата звернення 23.01.2020).

5. Синтез мистецтва – головний принцип сучасного мистецтва. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/estetika/497-kolesnikov/10254-s-3-----.html> (дата звернення 22.01.2020).

6. Трансформація феномену «синтез мистецтв» в ході історичного розвитку. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/519> (дата звернення 22.01.2020).

7. Classical crossover – музичні жанри і напрямки. URL: <https://499c.ru/uk/classical-crossover-muzykalnye-zhanry-i-napravleniya-krossover-dlya/> (дата звернення 24.01.2020).

8. Steven Halpern. URL: <https://www.last.fm/ru/music/Steven+Halpern/+wiki>
(дата звернення 19.02.2020).

9. Энья Патриша Ни Бреннан. URL: <https://24smi.org/celebrity/31400-eniia.html> (дата звернення 20.02.2020).